

JEČMEN V PŘEHLEDU

Jan VAŠÁK

Agrada, s.r.o.

Úvod

Jarní ječmen je po kukuřici, rýži a pšenici čtvrtá nejdůležitější obilovina lidstva. Ovšem jeho podíl na světové produkci za silnou obilninou trojkou dost zaostává. Nejméně v posledním desetiletí dominuje kukuřice, které se v roce 2021/22 sklídilo 1209 mil.tun. Hlavně v USA: 383 mil.t (EU produkuje jen cca 70 mil.t, ale význam kukuřice – nejdůležitější obiloviny - roste i v Unii). Pšenice je pro EU velmi významná, protože ze světové produkce 778 mil. t na EU (cca 6,1% lidstva, kdy svět má 100%) bez V.Británie připadá 139 mil.t, neboli skoro 18%. Ovšem „pšeničná“ Evropa (EU, Rusko, Ukrajina apod.) se zásadně liší od světa, kde jasně vládne kukuřice. Trojkou v produkci je hlavní světová potravina = rýže, které svět pro rok 2021/22 sklídil 511 mil.t: Podíl EU – hlavně ji pěstují v Itálii, Španělsku – je pouze 1,9 mil.t, čili 0,4%.

Ovšem v ječmeni EU vládne, protože produkuje 52,8 mil.t a to činí z výroby světa 146 mil.t přes 36% (údaje jsou hlavně z prosincového USDA za rok 2021). Ovšem relativní podíl žita a ovesa v Evropě ze světové produkce je ještě významnější. Pro svět – mimo Kanadu, Austrálii – jsou žito a oves exotické obiloviny. To ukazují i stravovací zvyklosti, protože tmavý, žitný chléb se běžně dostane na území exSSSR, v Česko-Slovensku, Polsku.

V Česku se v roce 2021 předběžně podle oficiálních odhadů sklídilo 8003 tis. t (2020 bylo 8113 tis.t). Z toho pšenice 4902 tis.t, ječmene celkem 1759 tis.t (jarního 1105, ozimého 645 tis.t), kukuřice na zrno 770 tis.t, ovesa 206 tis.t, tritikale 198 tis.t a žita 127 tis.t. Pojem jarní a ozimý ječmen je v souvislosti s oteplováním už jen relativní, protože speciálně západní a jižní Slovensko vysévá mnoho jarního ječmene před zimou, v době setí ozimé pšenice. Tento trend je viditelný i v teplejších oblastech ČR. V každém případě se EU bez ječmene neobejde, protože kvalitní pivo jako

typický, hlavně středoevropský nápoj se dá dělat jen z jarního ječmene. Jinak pivo se dá dělat prakticky ze všech obilovin a jiných plodin. Současně roste význam dvouřadých ozimých ječmenů, podmíněně také pivovarských, speciálně ve Francii a Německu, v západní Evropě.

Výnosy – sklizeň v t/ha – nemá z hlediska světa smysl. To proto, že země s malou výměrou orné půdy na osobu, konkrétně v EU, Číně apod. musí intenzifikovat – hnojit, pesticidovat, mechanizovat. Proto výnosy plodin v t/ha rostou, ale stále méně a hlavně stále draž. Státy, jako jsou exSSSR, u pšenice také USA, Kanada apod. jdou cestou extenzivní. Takže výnosy jsou proti zemím s nedostatkem půdy nižší, ale produkce je velká a hlavně levná, díky velké výměře osetých půd. S tím korespondují u extenzivních zemí mizivé vstupy, třeba dávky hnojiv na 1 ha. Ale nic není jednobarevné, protože např. USA dělá kukuřici (hlavní obilovina a krmivo ve světě) velmi intenzivně s vysokými dávkami hnojiv a pesticidů. Že cesta extenzivity je dobrá – pokud na ní máme dostatek půdy – ukazuje porovnání EU a Ruska v exportu pšenice. Už více let si Rusové uvědomili, že vedle plynu, ropy, kovů apod. surovin mají skoro bezbřehou možnost výroby potravin na vývoz. A tak se EU stala konkrétně v pšenici po Rusku (a to neberu další významné exportéry z exSSSR jako jsou Ukrajina či Kazachstán – státy) nejméně za poslední pětiletí až druhým nejdůležitějším čistým vývozcem pšenice světa.

Svět 2010 vyráběl na jednoho světoobčana 330 kg/rok obilovin (to je 92,2% proti roku 2021). Obilí = pšenice, rýže, jiné obilí včetně kukuřice. Na osobu a rok snad u obživy stačí 200 kg obilí. ČR vyráběla 2021 asi 757 kg/rok obilí (SR cca 773 kg/hlavu a rok 2021).

Tab. 1 Přehled produkce (dle USDA prosinec) v mil.tun

Obilí	Svět	USA	RF	EU	Čína	Indie	Indonesie	Brazlie
Produkce 2011	2296	384	88	286(sGB)	457	226	45	78
Produkce 2021	2790	449	115	296(bezGB)	586	282	47	138
11/21 (%)	122	117	131	103	124	125	104	177
Olejnin 2011	458	91	11	29	57	36	10	79
Olejnin 2021	628	130	23	31	62	41	15	149
11/21 (%)	137	143	209	107	109	114	150	189
Obilí na osobu kg/rok 2020	358	1356	788	662	407	204	172	648
Olejnin na osobu kg/rok olejin 2020	8	39	16	7	4	3	4	70

Speciálně Indonesie je hlavní producent palmového oleje (druhý nejdůležitější je olej sójový s centrem v Brazílii, doplňkově USA a teprve pak řepkový – produkce hlavně v Kanadě, pak i v EU), který spolehlivě vládne rostlinným i živočišným tukům. Proto neplést olejinu, což jsou semena a plody s olejem

Ječmen v číslech (dle USDA prosinec)

EU v r.2021 dělá 52,8 mil. t to je 36,3% z produkce světa (145,5 mil. t). Ječmen je ale jen 5,2% ze světové výroby (2790 mil.t) obilí celkem. Vedle EU jsou významní producenti ječmene celkem (jarní a okrajově i ozimý) RF (17 mil.t = 11,7% z ječmene celkem), Austrálie (13 mil.t = 8,9%), Ukrajina (10,2 mil.t = 7%),

V.Británie (7,2 mil.t = 4,9%), Kanada (6,95 mil. t = 4,7%), Argentina (4,8 mil.t = 3,3%), Turecko (4,5 mil.t = 3,1%) a další muslimské země (Maroko, Írán, Alžír, Irák, Sýrie) a jiné země z pobřeží Středozemního moře typu Etiopie, kde jsou obdobné stravovací zvyklosti. Relativně vý-

znamný producent je i Kazachstán s celinami a jařinami (2,5 mil.t ječmene = 1,7%).

V r. 2011 činila ječmenná světová produkce 133,9 mil.t (100%, proti roku 2021 ale byla jen 92%). Ale tehdy ještě podíl ječmene činil 5,8% z obilovin celkem (2296 mil.t). Z toho na EU (ještě s V.Británií) připadalo ze světové produkce 39,1%, samotný podíl V.B. (5,6 mil.t) činil v ječmeni 4,2%. Takže význam ječmene v Evropě a v EU roste. RF (16,5 mil.t) = má 12,3% ze světové produkce ječmene, Austrálie (8,5 mil.t) = 6,3%, (Ukrajina (9,0 mil.t) = 6,7%, Kanada (7,76 mil.t) = 5,8%, Argentina (3,3 mil.t) = 2,5%, Turecko (6,5 mil.t) = 4,9%, Kazachstán (2,5 mil. t) = 1,9%. Produkce ječmene v Číně

Prognóza agru ve světě, EU, ČR

Všechny režimy světa v minulosti i skoro určitě v budoucnosti mají jedno společné. Zabavit a nasytit lid! Prostě chléb a hry! Hry typu zábavy, sportů, ale nově mobilů, PC atd. nebudu probírat. Jde o chléb, o potraviny, o jídlo. Dotovat se bude stále, protože chléb musí být tak levný, aby si ho mohl dopřát i „bezdomec“. A protože ve světě na rozdíl od EU se rozorávají stepi, mýtí se Amazonie atd. – cesta extenzivní -, roste obsah CO₂, otepluje se, vegetace zvyšuje svoji produkci. Nastoupila jako hlavní obilovina kukuřice a u olejnin palma olejná. Výnosy hlavní produkce světa = obilí a olejnin rostou – cesta intenzivní. Z toho vyplývá, že i přes přírůstek počtu lidí agrární produkce světa roste. Světobčan se lépe nasytí než dříve, ohrožených hladomorem rychle ubývá. Proto jsme porovnávali v tab.1 rok 2011/12 se současností 2021/22. Z toho všeho ale plyne, že světová cena agrární produkce zůstane nízká. Současně z toho ale plyne, že nízkou cenu potravin včetně tzv. údržby krajiny musí státy a soustátí nějak zajistit. Cestou k tomu jsou dotace v nejrůznější podobě. Tyto státní, fakticky „protirevoluční“, politické zájmy budou zachovány i v budoucnu. Pro zemědělce je to záporné, pro obyvatele států i za cenu daní výhodné. Nezbytné to je pro stabilitu politických systémů.

České zemědělství má ze socialismu výhodu ve velkých výměrách na pěstitel. Platí to ale jen v rámci EU, neboť např. USA, Kazachstán, Austrálie, Kanada, RF, Ukrajina apod. mají ještě větší pěstitelé než ČR. Proti exportním zemím máme řadu výhod. Jde totiž i o možnosti exportů – cena dopravy roste. A speciálně EU, včetně ČR, je závislá pro výkrm zvířat a brojlerů na dovozech sójového komplexu s centry produkce v Brazílii, USA, Argentině. Lidé si díky často nižší, supermarketové kvalitě více váží domácí produkce a také to v nákupní praxi realizují. Ovšem stále nakupují v supermarketech, které v principu nemohou mít nejvyšší kvalitu, protože hlavním ukazatelem kvality je cena, konkrétně nízká. Ovšem EU je liberální jen proklamačně, protože ze zemí mimo EU realizuje jen naprosto nezbytné nákupy. Ale dotovat se bude nadále, protože cena potravin by i v levných supermarketech musela být bez dotací nejméně dvojnásobná – viz směsně nízké ceny masa, hlavně vepřového. A západní malo-

v roce 2011 byla ještě 2,6 mil t = 1,9%, ale v r.2021 spadla pouze na 0,6% z ječmenné produkce světa.

Poslední rok 2014/15 (tedy sklizeň 2014), kdy USDA uvádělo země EU (produkce ječmene činila 59,87 mil.t = 100%) byl podíl zemí EU tento: Francie (11,7 mil.t) = 19,5%, Německo (11,63 mil.t) = 19,4%, Španělsko (7 mil.t) = 11,7%, V.Británie (7 mil.t) = 11,7%, Dánsko (3,4 mil.t) = 5,7%, Polsko (3,25 mil.t) = 5,4%, ČR (1,98 mil.t) = 3,3%, Finsko (1,8 mil.t) = 3%. Dále v EU ječmen (hlavně dvouřadý, většinou jarní, vhodný na produkci piva) ve významnější míře produkují ještě Švédsko, Itálie, Maďarsko, Rakousko (0,8 mil. t = 1,3% z produkce ječmene v EU).

výroba agrární produkce by bez velkých podniků nemohla na trhu obstát.

EU jde proti světu jinou cestou. Má skoro určitě ke koupěschopnosti obyvatel nejlevnější potraviny. Podíl agru na HDP EU činí podle Eurostatu jen 1,1%, v ČR pouze 0,8%, tedy daleko méně než činil covidový pokles výroby v roce 2020. Příčinou zdánlivého paradoxu jsou směšné ceny, které EU i ČR platí svým zemědělcům. Veškerá prvovýroba doplácí na nesoulad výroby a služeb. Viz např. vývoj HDP v Unii nejbohatším a bankovními službami naplněným Lucemburskem v porovnání s nejhudším v EU Bulharskem, které tvoří HDP z prvovýroby, včetně agrární. Rozdíl mezi nimi je skoro pětinašobný. Konec konců to ukazuje i útek lékařů a sester od nás do Německa. A zdaleka nejen jich. A obráceně v ČR příliv manuálních pracovníků hlavně z Ukrajiny.

EU na rozdíl od světového trendu ale snižuje výměru půdy a rozbíjí velké celky v rámci skoro bych řekl zeleného šílence, včetně byrokracie, kontrol apod. EU dočasně zbožštilo soukromé vlastnictví půdy, malo-výrobu, i když je jinak v průmyslu, službách, dopravě apod. všechno velkovýrobní. Proto musí rámcově každých padesát let pro společenský klid provádět pozemkové reformy – ruší robotu, zabírá půdu církvím a feudálům, dělá pozemkové reformy, kolektivizuje, privatizuje.....Výrobně se spoléhá na mechanizaci, pesticidy, hnojiva atd. což agrární produkci velmi prodražuje. Vyrábí se ve velkém hlavně v rostlinné výrobě. Živočišná výroba je ale náročná na pravidelnost a lidskou práci. Proto se nevyplácí. A z toho jde těžit. Vyrábět, držet velké celky. Vědět, že budoucnost je v kukuřici, v živočišné výrobě v mlékařství. K tomu přistupuje i růst energií, když agrární bioplynky mají zelenou. A Německo, jako náš soused, koupí veškerou agroprodukcí a navíc Německo – ale i občané EU – „zelenalo“. Takže vyrábět, produkovat pivovarský ječmen – našťástí pivovarnictví je v ČR nejen tradiční a značně rozšířené. Doufat, že i ceny narostou nad inflaci. A tomu bude pomáhat i stále nižší potravinové samozásobitelství a důvěra obyvatelstva v láci cen potravin hlavně ze supermarketů. Vědět, že „žádný strom neroste až do nebe“, že jíst se musí.

Kontaktní adresa

Prof. Ing. Jan Vašák, CSc.; Agrada s.r.o.; Chelčického 543; Kralupy n.Vlt.; e-mail: vasakjan@post.cz